

TAITEILIJA
TAHTOO
ELÄÄ
TYÖLLÄÄN

**Kuvataiteen
asemasta
valtion
rahoituksessa**

Anna Viikuna &
Hannele Romppanen

SISÄLLYSLUETTELO

4 KUVATAIDE SAMANVERTAISEKSI

8 KUVATAITEILIJAN EUROT

12 Palkkaa ja eläkettä työstä

13 Tekijänoikeudet kuntoon

14 Apurahat ajan tasalle

16 RAKENTEISTA TUKEA JA TULOJA

19 Työtä, työllistämistä ja tukea

20 Taiteen ostamisesta vaivattomampaa

22 Uutta osaamista täydennyskoulutuksesta

23 MITÄ, MIKSI JA KETKÄ?

24 KAAVIOIDEN SELITYKSET

25 VIITTEET

26 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Kaakon taide • MUU ry

Copyright **Anna Viikuna ja Hannele Romppanen**

Julkaisija **Suomen Taiteilijaseura**

Taittaja **Heikki Rönkkö**

Paino **Trio-Offset**

Helsinki, 2015

KUVATAIDE SAMANVERTAISEKSI

Maailma on visuaalisempi kuin koskaan ja kuvataiteen alalla työskentelee suuri joukko monialaisia osaajia. Suomalaiset arvostavat kuvataidetta ja haluavat taideteoksia arkiympäristöönsä. Paradoksi on, että kuvataideala on jäänyt resurssoinnissa selvästi jälkeen muihin taiteenaloihin verrattuna.

Taiteen ja kulttuurin rahoitusta on kehitetty 2000-luvulla. Tukea on suunnattu valtionosuus-laitosten (VOS) lisäksi mm. esittävien taiteiden vapaisiin ryhmiin. Teattereiden valtionosuudet nousivat vuosina 2008-2010 yhteensä 23,2 miljoonaa euroa. Vuodesta 2007 vuoteen 2012 taiteen edistämiseen osoitetut varat kasvoivat näyttämötaiteen ja tanssin kohdalla 83% ja säveltaiteen 76%. Samaan aikaan kuvataiteen kasvu oli 7%.

Taiteilijan asema -julkaisu totesi yksikantaan, että kuvataiteilijat ovat huonoiten toimeentuleva taiteilijaryhmä ja että suhteessa muun väestön tulotasoon kuvataiteilijoiden tulot ovat pudonneet merkittävästi noin 15 vuoden aikana. Tutkimuksen toisinto, Taiteilijan asema 2010, havaitsi että

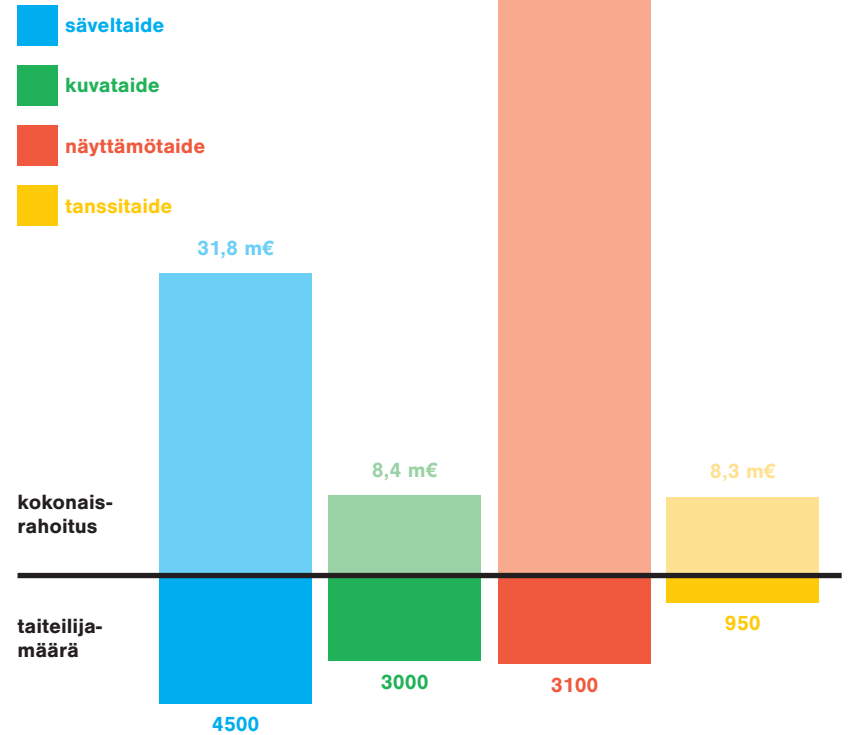
kuvataiteilijoiden tilanne ei ole muuttunut kymmenessä vuodessa.¹ Kuvataiteen asemaa selittää suurelta osin se, että kuvataiteen alalla ei ole samanlaisia työllistäviä rakenteita kuten esimerkiksi teatterit ja orkesterit ovat.

KUVATAITEILIJAT

Kuvataiteilijoita on Suomessa yli 3 000.

Kuvataidetta tekevät taidemaalarit, kuvanveistäjät, taidegraafikot, valokuvataiteilijat, mediataiteilijat, performanssi-, yhteisö- ja ympäristötaiteilijat. Kuvataiteilijan ammattiin tullaan lähes kokonaan taidekoulujen kautta. Koulutustasoltaan kuvataiteilijat ovat erittäin korkeasti koulutettuja, heistä 50% on suorittanut taidealan korkeimman koulutuksen. Kuvataiteilijat työskentelevät vapaina taiteilijoina yksin tai työryhmässä yhdessä kollegoiden kanssa.

Kokonaisrahoituksen suhde taiteilijamääriin

Kuvataiteen saralla työskentelevien ammattilaisten määrä on hyvin samanlainen kuin näyttämötaiteessa. Erona on vapaiden taiteilijoiden määrä: kuvataiteen alalla ei ole taiteellisia työpaikkoja. Tanssia ja kuvataidetta yhdistää liki samansuuruinen kokonaisrahoitus, mutta kuvataiteilijoita on yli kolminkertainen määrä.

Kokonaisrahoituksessa ei ole mukana Kansallisoopperaa (51,8m€) ja Kansallisteatteria (14,6m€) eikä RSO:ta (7,2m€).

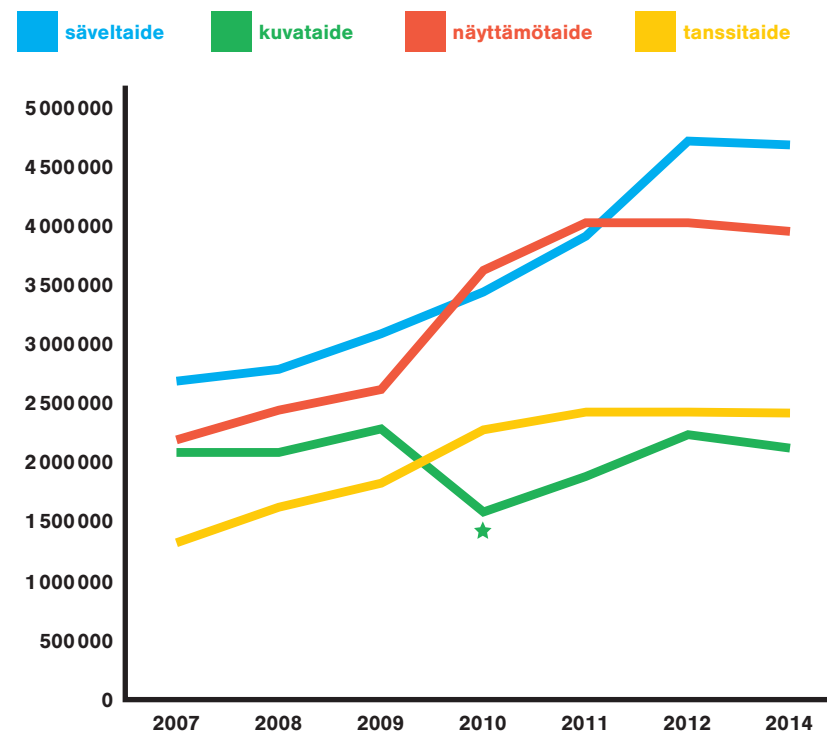
Kuvataide samanvertaiseksi: kuvataiteelle 4 miljoonaa

Taiteessa toimeentulo perustuu neljälle jalalle: palkkaan, myyntiin, teki-jänoikeuskorvauksiin sekä apurahoihin. Kuvataiteessa kaikki neljä taiteen tulolähdettä ovat huojuvia. Taiteilijan asema 2010 -tutkimuksen mukaan kuvataiteilijoista 33% elää köyhyysrajan alapuolella.

Esittävisissä taiteissa on panostettu VOS-teatterien lisäksi vapaisiin ryhmiin (teatteri, sirkus ja tanssi). Lisärahoitus on tuottanut enemmän esityksiä, yhteistyötä, saavutettavuutta sekä työpaikkoja ja työtilaisuuksia freelancereille. VOS-teatterit, Kansallisteatteri ja Kansallisooppera työllistivät vakinaisesti yhteensä yli 1000 taideammattilaista ja VOS-orkesterit liki 1000 muusikkoa. Lisäksi erilaisilla kiinnityksillä palkattua taiteellista työvoimaa oli vuonna 2012 teattereissa runsaat 3400 ja orkestereissa noin 2500.

Kuvataiteen aseman tasavertaistaminen muiden taiteenalojen tasolle vaatii noin neljän miljoonan euron lisäyksen budjetti- ja veikkausvoittovaroihin. Kuvataiteen rahoituksesta taiteilijaeläkkeet ja työskentelyapurahat tulevat budjettivaroista muut veikkausvoittovaroista.

Taiteen edistämiseen osoitetut veikkausvoittovarot 2007–14

Vuosina 2008-2010 teattereiden VOS-osuudet nousivat 22 miljoonaa euroa, tanssiteattereiden 1,2 miljoonaa euroa ja orkestereiden 8,1 miljoonaa euroa.² Lisäksi taiteen edistämiseen osoitetut veikkausvoittovarot nousivat merkittävästi ja kasvattivat etenkin vapaiden ryhmien rahoitusta.

★ Vuonna 2010 siirrettiin "Valtion julkisten rakennusten taidehankintoihin ja valtion taidekokoelman hoitoon" omaksi momentikseen (29.80.52.15).

KUVATAITEILIJAN EUROT

Kuvataiteilijat työllistävät muita ja tuottavat rahaa kansantaloudelle. Kulttuurialojen tuottama arvonlisäys Suomessa oli kaikkiaan noin 5,3 miljardia euroa vuonna 2011.³ Se oli suurempi kuin matkailun ja alkutuotannon toimialojen. Taide ja taiteilijat muodostavat luovan talouden ytimen.

Kuvataiteilijat ovat itsensä työllistäviä luovan alan osaajia: kun kuvataiteen alalla ei ole työpaikkoja, kuvataiteilijat hankkivat elannon sekä taiteen tekemiseen tarvittavat varat ja resurssit itse.

Taiteen tekemisen vuosikustannukset ilman palkkakustannuksia ovat helposti 10 000 eurosta ylöspäin. Kuvataiteilijat kustantavat oman työskentelynsä yleensä joko taiteeseen liittyvillä tehtävillä kuten opettamisella tai muilla töillä.

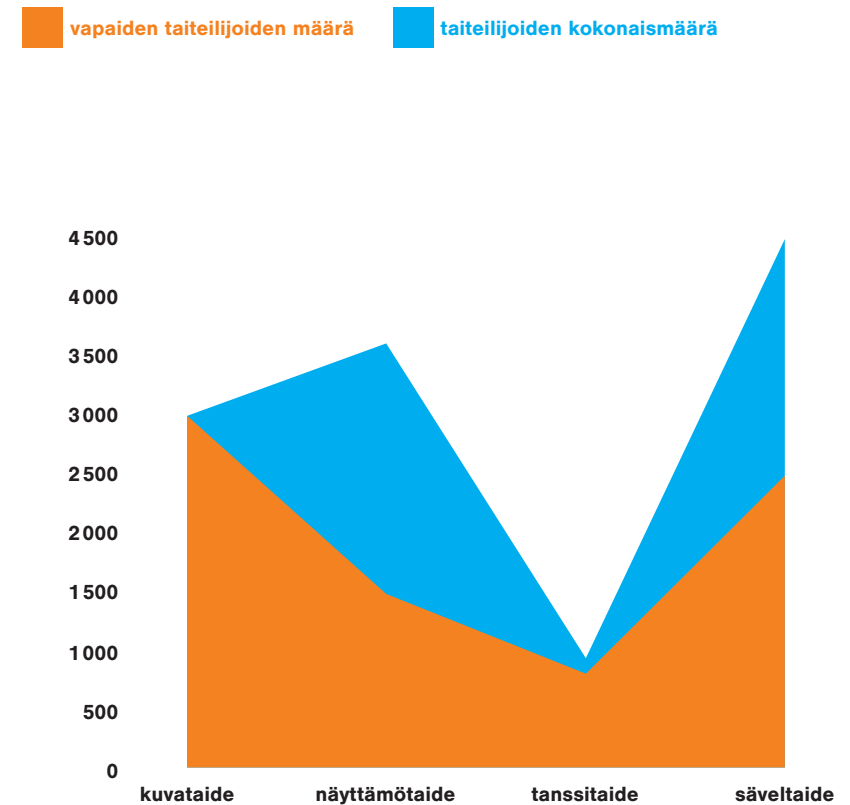
Kuvataiteilijat edustavat epätyypillistä ammattialaa, jonka säännöttö-

myys on yhä tutumpaa myös muissa ammateissa. Kuvataiteilijoiden toimeentulo koostuu useista erilaisista, erimittaisista ja -kokoisista pirstaleista: projekteista, sijaisuuksista, tilausteoksista, teosmyynnistä ja apurahoista. Ammatin epävakaudesta huolimatta kuvataiteilijat viihtyvät työssään ja ammatista luopuminen on harvinaista.⁴

KEITÄ KUVATAITEILIJA TYÖLLISTÄÄ

Kuvataiteilijat käyttävät tuotannoissaan mm. taidetarvikeliikkeitä, kehystämis- ja rautakauppoja ja muita tarvikeliikkeitä, valimoita, metallityöntekijöitä ja kirvesmiehiä, kuvaus-, editointi- ja äänistudioita, esitys- ja musiikkialan ammattilaisia, lavastajia, puvustajia, maskeeraajia, valokuvauslaboratorioita, valokuvaajia, painotaloja, kuljetusliikkeitä ja autovuokraamoita, kiinteistön omistajia, kulttuuri- ja museoammattilaisia, galleristeja, kuraattoreita, tiedottajia, toimittajia, graafikoita, tilitoimistoja, puhelin- ja tietoliikenneoperaattoreita, vakuutusyhtiöitä, pankkeja.... yksin taidemuseoissa työskentelee noin 800 työntekijää.

Taiteilijakenttien koot

Kuvataiteilijat työskentelevät vapaina taiteilijoina ilman työsuhdetta ja maksavat itse teos- ja näyttelykustannuksensa.

Teatterit, orkesterit ja Kansallisooppera työllistävät näyttämö-, tanssi- ja säveltaiteen edustajia. Taidemuseot eivät juuri työllistä kuvataiteilijoita.

- 1. Toimeentulon kuopat pois:
MU-sopimus voimaan ja
taiteilijaeläkkeiden nosto sataan**
- 2. Tekijänoikeudet kuntoon:
näyttöapuraha kaksinkertaiseksi**
- 3. Apurahat ajan tasalle:
työskentelyapurahojen korotus
200 apurahavuoteen**

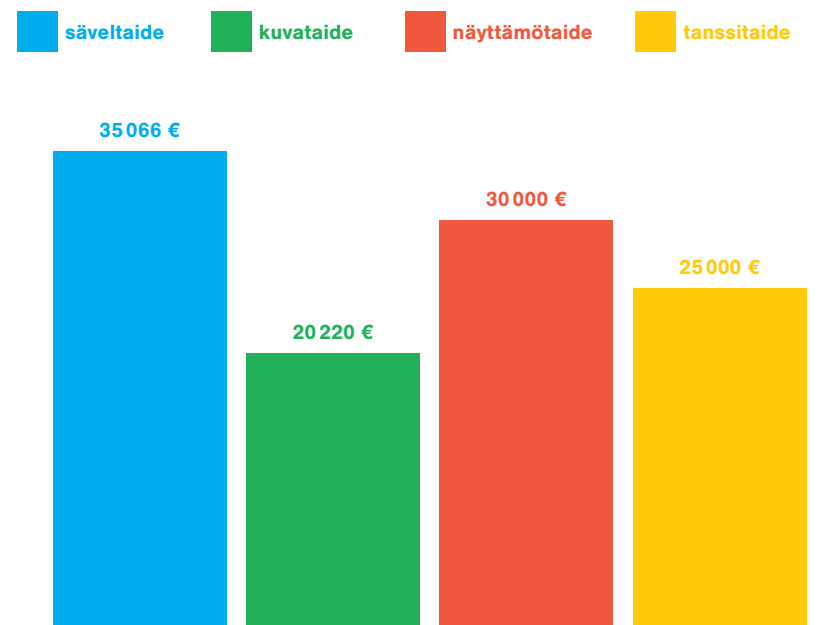
Kuvataiteilijan ammatti on kustannuksiltaan suuri, sillä kuvataiteilija vastaa itse tuotantokustannuksistaan toisin kuin esim. kirjailija ja muusikko, joilla on takanaan kirjankustantamot ja levy-yhtiöt sekä keikkamyymälät.

Museot eivät maksa palkkaa kuvataiteilijoille, vaikka nämä tuottavat niihin sisältöjä. Gallerianäyttelyistä taiteilijalle ei makseta mitään, vaan tämä maksaa itse teos- ja kuljetuskulujen lisäksi yleensä myös galleriavuokran. Galleriavuokran keskiarvo on 2500 euroa. Kuvataidetta näkee Suomessa pääosin ilmaiseksi, sillä gallerioihin on vapaa pääsy. Museonäyttelyihin on yleensä pääsymaksut, mutta ne eivät tuota taiteilijoille tuloa.

Kuvataiteilijat arvioivat usein taiteen tekemisestä aiheutuneet kulut taiteesta saatavia tuloja suuremmiksi. Vaikka taiteellisesta toiminnasta ei tulisi tuloja, menoja kertyy joka kuukausi jo ammattitaidon ylläpitämisestä ja työhuoneesta. Myöskään ilman näyttelytoiminnan tuomaa näkyvyyttä kuvataiteilijat eivät saa apurahoja.

Kuvataiteessa työllistävien rakenteiden puutetta on jonkin verran kompensoitu apurahajärjestelmässä – kuvataiteessa työskentelyapurahan saantiprosentti on kuitenkin kaikista taiteenaloista alhaisin.

Taiteilijoiden tulot ja apurahat vuonna 2010

Kuvataiteilijoiden tulotaso on pysynyt suunnilleen yhtä heikkona 30 vuotta. Kuvataiteilijan vähäisiä tuloja syövät suuret kustannukset. Tuloihin lasketut kohdeapurahat eivät riitä menoihin vaan niitä pitää kattaa muilla tuloilla. Kuvataiteiden kohdeapurahat suuntautuvat valtaosin näyttelyiden järjestämiseen ja kuluvat lähinnä galleriavuokriin.

Kyseessä on konstruoitujen tulojen mediaani. Konstruoidut kokonaistulot käsittävät sekä apurahat (ml. kohdeapurahat) että verolliset tulot.

Lähde: Rensujeff (2014) s. 122-124.

Palkkaa ja eläkettä työstä

Taidemuseot työllistävät museoalan ja muita ammattilaisia mutta harvoin kuvataiteilijoita. Museoissa pidetyistä näyttelyistä ei juurikaan synny tuloa kuvataiteilijoille, jotka kuitenkin luovat teokset näyttelyitä varten. Ruotsissa otettiin vuonna 2009 käyttöön yleissopimus, Medverkans- och utställningsersättning (MU), joka takaa taiteilijoille palkan museonäyttelyn eteen tehdystä työstä.

Myös Suomeen tarvitaan vastaava kuvataiteilijoiden ja museoiden välinen käytäntö näyttelypalkkiosopimuksesta. Ammattikuvataiteilijoiden kuuluu saada korvaus museoille tehdystä työstä.

Kuvataiteilijoiden vähäisistä verollisista tuloista on seurauksena myös pienet eläketulot. Vuonna 2008 taiteilijaeläkettä hakeneiden kuvataiteilijoiden eläketulon keskiarvo oli 664 euroa.⁵ Työskentelyapurahoista ei ole kertynyt eläkettä ennen vuotta 2009. Nykyisessä järjestelmässä taiteilijat joutuvat maksamaan sekä MYEL- että YEL-eläkevakuutusta ja välillä työhön kohdistuu maksu kummastakin järjestelmästä.

Paine taiteilijaeläkkeitä kohtaan tulee vain nousemaan, kun suuret ikäluokat ja koko ajan kasvanut taiteilijakunta eläköityy. Tällä hetkellä hakijoista eläkkeen saa vain noin joka kymmenes. Eläke on täysimääräisenä noin 1 300 euroa/kk.

Valtion ylimääräisten taiteilijaeläkkeiden lukumäärää nostamalla voidaan ylläpitää edes nykyinen taso.

Tekijänoikeudet kuntoon

Tekijäoikeusmaksuja kertyy vuodessa yli 100 miljoonaa euroa. Suurin osa kertymästä on musiikin tekijäoikeuskorvauksia. Uusin tekijänoikeusperusteinen korvaus on lainauskorvaus (2010), jota maksetaan yleisistä kirjastoista tehtyjen lainojen perusteella kirjoista, nuoteista tai äänitteistä. Lainauskorvaukset kaksinkertaistettiin syksyllä 2014 kahdeksaan (8) miljoonaan euroon. Lisäksi on olemassa harkinnanvarainen kirjastoapuraha, mikä on tarkoitettu kirjailijoille ja kääntäjille.

Vuonna 2012 visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusjärjestö Kuvasto keräsi korvauksia yhteensä 488 780 euroa. Kuvasto tilitti taiteilijoille jälleenmyyntikorvauksia noin 44 000 € ja näyttelykorvauksia noin 71 000 €, keskimääräinen näyttelykorvaus oli 195 €. Tekijänoikeuskorvauksia maksetaan vain pienestä osasta kuvataiteen teosten käyttöä.⁷

Kuvataiteen julkinen saatavuus voidaan korvata kuvataiteilijoille kasvattamalla näyttöapurahan määrää. Näyttöapuraha perustettiin vuonna 1997 parantamaan visuaalisten taiteiden asemaa tekijänoikeuslainsäädännössä. Vuosittain näyttöapurahan saa yhteensä 120 kuvataiteen, mediataiteen, valokuvataiteen ja taideteollisen alan parissa työskentelevää ammattitaiteilijaa. Näyttöapuraha on pysynyt samalla tasolla kuvataiteen osalta kymmenisen vuotta.

NÄYTTELYT Suomessa järjestetään vuosittain tuhansia taidenäyttelyitä ja -tapahtumia taidemuseoissa, gallerioissa ja muissa näyttelytiloissa. Vuonna 2012 Suomen 56 taidemuseossa oli runsaat 400 näyttelyä ja Suomen Taiteilijaseuran jäsenjärjestöjen gallerioissa avautui lähes sama määrä näyttelyitä. Lisäksi Suomessa on arvion mukaan yli 200 muuta näyttelytilaa. Yksin taidemuseoissa vieraili yli 1,5 miljoonaa kävijää. Suomen Kulttuurirahaston tutkimuksen mukaan joka toinen suomalainen on kiinnostunut taidenäyttelyistä.⁸

Apurahat ajan tasalle

Taiteen tukeminen jakaantuu kolmeen eri lohkoon: suoraan taitelijatukeen, taideinstituutioiden rahoitukseen ja taideyhteisöjen avustamiseen. Kuvataiteen kohdalla tukeminen kohdistuu näistä lähinnä vain ensimmäiseen. Tämän vuoksi apurahojen merkitys on kuvataiteen alalla huomattava.

Kun työskentelyapurahat eivät riitä toimeentuloon, taiteilijat tekevät muita töitä. Luonnollisesti muuhun työhön kulunut aika on pois taiteelliselta työltä. Jos taiteilija ei pysty keskittymään taiteelliseen työhön, on apurahojen saantimahdollisuuskin aina pienempi.

MIHIN APURAHA KULUU

Kuvataiteilija X pääkaupungista:
vastavalmistunut.

Vuonna 2012 kohdeapuraha 3000 €.

Vapaana taiteilijana keräsi työryhmän ympärilleen, hankki rahoituksen eri lähteistä ja maksoi laskut.

Menot: materiaalit 750 €, aputyövoima 600 €, näyttelyvuokra 505 €, kutsut ja postikulut 376 €, laitevuokrat 676 €, kuljetus 96 € ja teoskulut 16 100 €. Näyttelymenot yhteensä 19 100 €

Kuvataiteilija Y muualta Suomesta:

toiminut alalla 15 vuotta, lunastanut asemansa.

Vuonna 2012 kohdeapuraha 2500 €, vuoden aikana yksi yksityisnäyttely ja pari ryhmänäyttelyä.

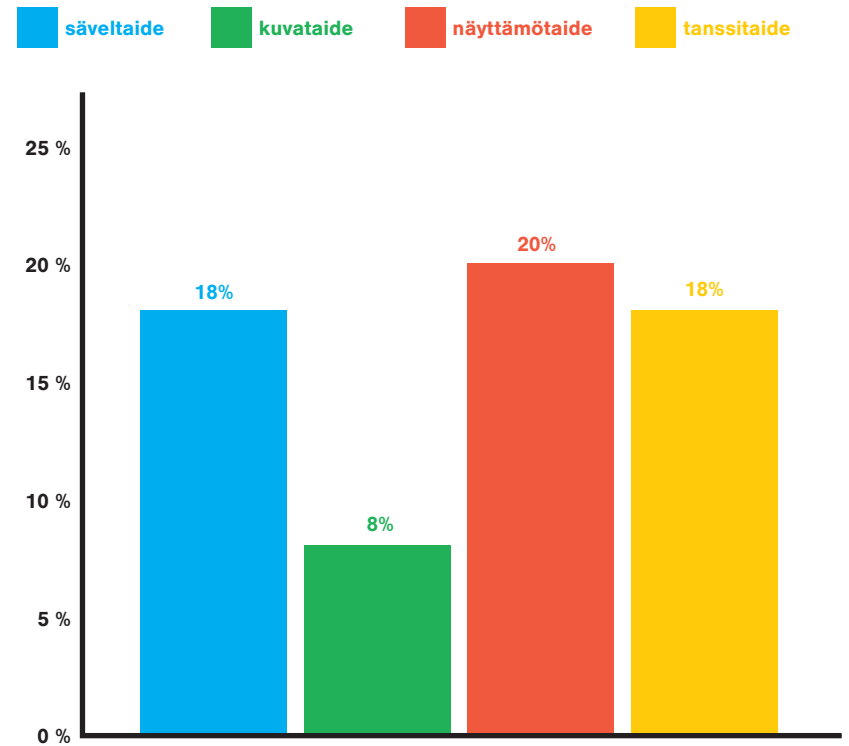
Tulot: työskentelyapuraha 9500 €, palkkatuloa opetuksesta 6000 €, kohdeapuraha 2500 €, teosmyynti 1250 €, yhteensä 19 250 €

Menot: taiteellisen toiminnan menot 6150 €, näyttelymenot 2800 €, yhteensä 8950 €.

Elämiseen noin 10 000 €.

Työskentelyapurahojen määrän kasvattaminen nostaisi kuvataiteilijoiden saantiprosentin samalle tasolle muiden taiteenalojen kanssa ja korvaisi työpaikkojen puuttumista.

Prosenttia hakeneista sai apurahan 2012, TKT

Valtion apurahajärjestelmä pyrkii turvaamaan taiteilijoiden perustoimeentulon. Työskentelyapuraha on tarkoitettu pitkäjänteiseen työhön eikä sen aikana saa tehdä päätoimisesti muuta työtä.

Kun tarkastellaan kaikkia taiteenaloja, saa 16% hakijoista työskentelyapurahan. Kuvataiteilijoiden saantiprosentti on kaikista taiteenaloista alhaisin. Kuvataiteilijalla työskentelyapurahasta osa kuluu myös taiteellisen toiminnan menoihin.

RAKENTEISTA TUKEA JA TULOJA

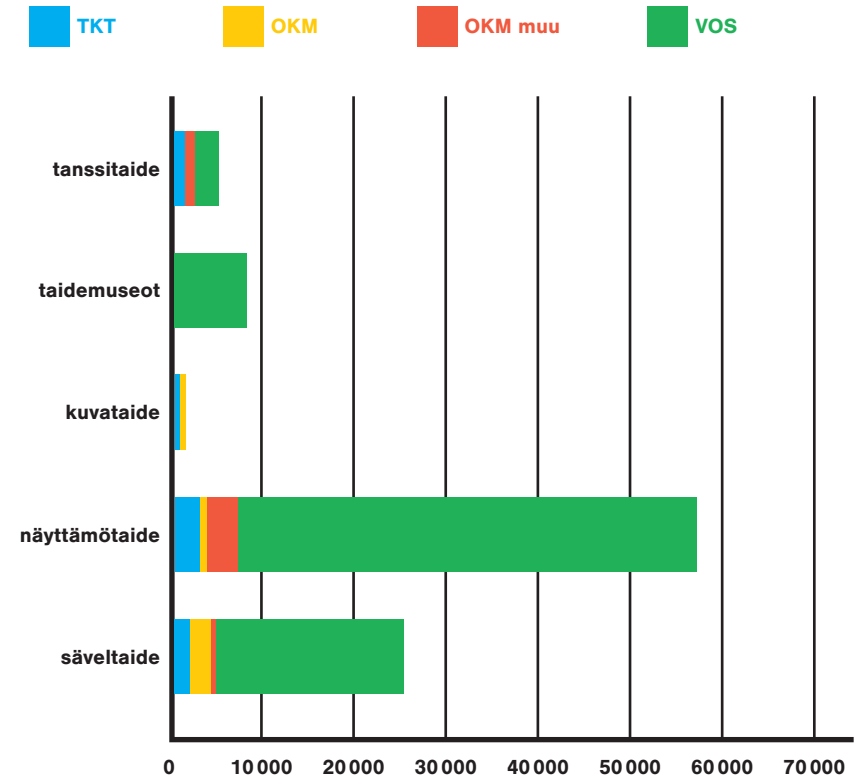
Kuvataiteen ja esittävien taiteiden välinen ero on rakenteellinen: esittäville taiteilla on valtakunnallisesti kattava ammattiteattereiden, vapaiden ryhmien ja aluekeskusten verkosto. Rakenteet työllistävät taiteilijoita vakinaisesti ja tarjoavat isolle joukolle työtilaisuuksia sekä samalla turvaavat taiteen saavutettavuuden.

Kuvataiteissa vapaan kentän ryhmissä toimitaan suurelta osin vapaaehtoisvoimin ilman riittävää perusrahoitusta. Valtakunnalliset ja alueelliset järjestöt joutuvat turvautumaan vaihteleviin projektiavustuksiin. Epävakaan rahoituksen voimin ei ole voitu kehittää kuvataiteen kenttää ja työllistää taiteilijoita samalla tavoin kuin esimerkiksi tanssin alalla tehdään.

Rakenteettomuuden lisäksi toinen kuvataiteen luonteenpiirre on näyttelykeskeisyys. Kuvataiteen tukien, vertaisarvioinnin, kritiikin ja yhä koulutuksenkin polttopisteessä ovat näyttelyt, vaikka kuvataiteen tekeminen, kokeminen ja kohtaaminen on moninaistunut näyttelytilojen ulkopuolelle.

Taiteen vapaa kenttä tarvitsee toimiakseen erityishuomiota ja edellisiin hallitusohjelmiin onkin kirjattu sen toimintaedellytyksistä huolehtiminen. Vapaan kentän kohentamiseen tehdyt toimenpiteet eivät ole vielä ulottuneet kuvataiteeseen asti, vaikka taiteen alana se edustaa kokonaisuudessaan vapaata kenttää. **Kuvataide tarvitsee sekä yksittäiseen kuvataiteilijaan suoraan kohdistettuja toimenpiteitä että rakenteiden kehittämiseen suunnattua toimintaa.**

Organisaatioiden rahoitus t€

Vuonna 2012 kuvataiteen osuus Opetus- ja kulttuuriministeriön koko momentista oli noin 2%, säveltaiteen noin 9% ja näyttämötaiteen 30%, kun mukaan on laskettu myös kansalliset laitokset.

Valtaosa taiteen tuesta onkin suunnattu taideinstituutioille, joita kuvataiteiden puolella ei ole.

1. Työllistämistä ja tukea: rahoitus alueellisesti toimiville verkostorakenteille
2. Taiteen ostaminen nousuun: välitysportaan kehittäminen sekä verokohtelu tasa-arvoiseksi
3. Uutta osaamista: kuvataiteen erikoistumiskoulutuksen järjestäminen

Kuvataidejärjestöjen avustukset ovat pieniä ja valtaosin vailla pysyvyyttä. Kuvataiteen yhteisöavustukset ovat suunnattu suurelta osin näyttelytoimintaan eikä varsinaisia toiminta-avustuksia ole lukuun ottamatta valtakunnallisten järjestöjen avustuksia. Valtakunnallisilla toimijoilla on merkittävä rooli sekä edunvalvojina että palveluiden kehittäjinä ja tuottajina. Niiden avustukset eivät ole kasvaneet kustannusnousun ja tehtävien laajentumisen mukana. Kuvataiteen momentti on myös ainoa, josta johdetaan resursseja alan koulutukseen.⁹

MAAKUNTIEN KAVENTUNEET EUROT Kulukuu-ri on osunut kipeästi ja monialaisesti kuvataiteilijoiden tuloihin. Taidekoulujen lakkauttamispäätökset (Lahti ja Tampere) ja opetuksen vähentäminen ovat viime vuosina syöneet kuvataiteilijoiden tärkeitä sivutulolähteitä. Samaan aikaan kuntien kulttuurivastukset ovat vähentyneet, eikä useassa kunnassa myönnetä myöskään toiminta-avustuksia.

Maakuntien kehittämisrahan (MKR) poistaminen on vaikuttanut myös taiteen kehittämisrahoitukseen. MKR on ollut monelle yhdistystoimijalle ainoa kehittämisraha, mitä ne ovat voineet hakea ja saada. Kuvataiteelle suunnatut valtion tukimuodot ovat näyttelykeskeisiä eivätkä mahdollista alan kehittämistoimintaa. Myös Taiteen edistämiskeskuksen alueilla toimivaa henkilökuntaa on karsittu taidetoimikuntaudistuksen myötä.

Rakenteellinen ongelma on myös taiteen myyntijärjestelmän heikkous. Suomessa taiteilija maksaa näyttelykustan-

nuksensa itse, kun muualla galleriat eivät ota vuokraa vaan kustantavat toimintansa teosmyynnillä. Teosmyyntivetoisesti toimii Suomessa vain muutama galleria ja luonnollisesti niiden piiriin eivät mahdu kaikki halukkaat taiteilijat.

Työtä, työllistämistä ja tukea

Eri taiteenaloilla on omanlaisensa alueelliset rakenteet: teattereiden ja orkesterien lisäksi on aluekeskusten verkosto ja erilaisin toiminta-avustuksien toimivia seuroja. Kuvataiteessa jaetaan lähinnä vain näyttelyavustuksia, joiden keskiarvo alueellisille toimijoille oli vuonna 2012 noin 8400 €. Avustusten keskiarvo on pienentynyt tämän jälkeen.¹⁰

Alueellisten toimijoiden on mahdollista suoraan auttaa ja tukea taiteilijoiden työllistymistä, taidemyyntiä ja kontakteja muihin toimijoihin sekä lisätä tarjontaa. Ammattimainen toiminta tuo myös lisää rahaa hankkeiden ja avustusten muodossa alueille ja mahdollistaa monipuolisen kehittämistoiminnan. Nykyään vain harva kuvataiteen toimija hakee työvoimaresurssien puuttuessa esim. OKM:n projektirahoituksia.

Lapissa ja Kaakkois-Suomessa on hyviä kokemuksia alueellisesta toiminnasta, joka ei keskity seiniin vaan toimennpiteisiin. Lapin Taiteilijaseura ja Kaakon taide ovat tuoneet taiteilijoille erilaisia tulonhankkimistapoja, vahvistaneet yhteisöllisyyttä ja tietotaitoa.¹¹

Taiteilijat tarvitsevat työnsä tueksi keskitettyä edunvalvontaa ja alueellisesti toimivia, ammattimaisesti hoidettuja verkostomaisia rakenteita, jotka toimivat tanssin aluekeskusten tapaan ja tavoittein.

CASE TANSSI Tanssin aluekeskukset saivat ensimmäisen rahoituksensa vuonna 2005. Tanssin aluekeskusten tavoitteena oli 1) lisätä taiteen tasa-arvoista saatavuutta ja saavutettavuutta 2) lisätä työskentelymahdollisuuksia ja 3) lisätä yhteistyötä ja kasvattaa osaamista. Vuonna 2008 aluekeskukset tuottivat 332 produktiota, mikä on noin 63% enemmän kuin aloitusvuonna. Esityskertoja niissä oli noin 800. Lisääntynyt tarjonta näkyi myös palveluiden suurempana käyttönä: yleisömäärä kasvoi vuosina 2005-2008 noin 350%. Tanssin aluekeskukset tuottivat vuoteen 2008 mennessä 33 uutta henkilötyövuotta ja 1190 työtillaisuutta.¹²

Taiteen ostamisesta vaivattomampaa

Ornamon julkaiseman tutkimuksen mukaan suomalaiset arvostavat taide- taiteita. He ovat kiinnostuneita taiteesta ja jopa yhdeksällä kymmenestä on mielenkiintoa taiteen ostamiseen. Ihmiset olisivat valmiita ostamaan nykyistä enemmän taideteoksia, mutta he kokevat taiteen hankkimisen vaikeaksi.¹³

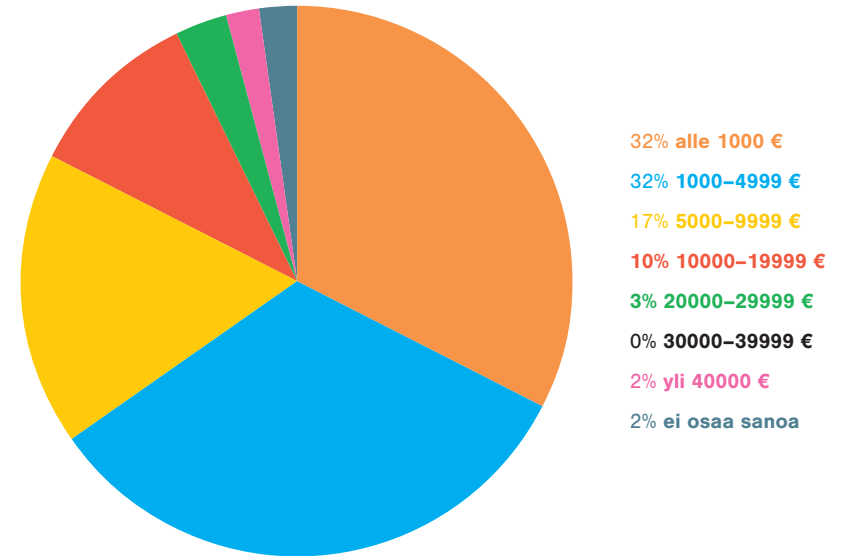
Valtakunnalliset sekä alueelliset taiteilijaseurat ovat pyrkineet purkamaan taiteen ostamisen kynnyksiä. Valtakunnalliset yhdistykset järjestävät taiteen välitystapahtumia, hoitavat omia gallerioita ja ovat tehneet mm. taiteen osto-oppaita. Alueellisista ja paikallisista taiteilijaseuroista monilla on omien gallerioiden ohella taidelainaamoja. Riittämättömät resurssit hankaloittavat gallerioiden, taidelainaamojen ja myyntitapahtumien ylläpitoa,

TAIDELAINAAMO Suomen ensimmäinen taidelainaamo perustettiin vuonna 1971 ja tällä hetkellä niitä toimii noin 30 paikakunnalla. Valtaosa taidelainaamoista on taiteilijaseurojen ylläpitämiä. Taidelainaamojen ajatus on helpottaa taiteen ostamista. Niistä voi lainata taidetta korottomalla osamaksulla. Taidelainaamot täydentävät hyvin hajanaista kuvataiteen jakeluverkostoa. Monelle taiteilijalle taidelainaamo on ainoa jatkuva myyntikanava ja asukkaille tärkeä taiteen näkemispaikka.

kehittämistä ja markkinointia. Myyntitoimintaa pyritetään usein taiteilijavetoisesti vapaaehtoisvoimin tai tilapäisen työvoiman turvin. Suomen pieniä ja kehittymättömiä taidemarkkinoita tulisi jalostaa kehittämällä myös niille sopivaa rahoitusta.

Taiteen ostamista ei kohdella yritysverotuksessa tasapuolisesti muiden ostojen kanssa. Yritysten tulisi saada vähentää ensiostoina tehtävät taideteoshankinnat verotuksessa kuten muutkin ostot.

Taiteesta saadut myyntitulot vuodessa

Suomen taidemarkkinat eivät nykyisellään palvele kunnolla ostajia eikä taiteilijoita. Ihmiset eivät löydä taiteen luo ja taiteilijoille näyttelyiden järjestäminen on kallista.

Taidemarkkinoissa piilee mahdollisuuksia tuoda taiteilijoille lisää elantoa, mutta ne vaativat kehittämistä.

Lähde: Akola (2007).

Uutta osaamista täydennyskoulutuksesta

Maailma ja myös itse kuvataiteilijat ovat havahtuneet siihen, että heistä on moneksi. Kuvataide ei ole enää yksin näyttelyihin valmistumista vaan se on yhä useammin soveltavaa, arjessa kohdattavaa, osallistavaa sekä myös projektitoimintaa.

Kuvataidetta tuotetaan yhä enemmän palveluina ja asiantuntijuutena. Kuvataiteilijoiden asiantuntijuus on laajentunut hyvinvointiosaamisena työpaikoille sekä sosiaali- ja terveyssektorille, osallistavana taiteena ympäristöön ja arkeen, suunnitteluosaamisena mm. rakennushankkeisiin.

Työpaikoilla huolehditaan työntekijöiden täydennyskoulutuksesta ja hyvinvoinnista. Kun kuvataiteen alalla ei ole työpaikkoja, kuvataiteilija

joutuu itsenäisesti selviytymään ja huolehtimaan ammattitaitonsa kehittämistä.

PROSENTTITAIDE Prosenttiperiaatteella tarkoitetaan, että rakennuskustannuksista noin 1% käytetään taiteeseen. Prosenttiperiaatetta käytetään julkisessa ja yksityisessä rakentamisessa, uudiskohteissa sekä täydennys- ja korjausrakentamisessa. Rakentamisen ja taiteen yhdistäminen tuo taiteen keskelle arkea. Taide moninaistaa elinympäristöä, nostaa alueen imagoa, luo päivittäisiä elämyksiä.

Kuvataiteilijat tarvitsevat korkeakoulutusta erikoistumis- ja täydennyskoulutusta, joka antaa lisäpätevyyttä jo alalla toimiville. Taiteen soveltavien taitojen lisäksi taiteilijat kaipaavat täydennyskoulutusta markkinoinnin, myynnin, sopimuskäytännön, kuratoinnin, johtamisen ja manageroinnin aloilta.

MITÄ, MIKSI JA KETKÄ

Vuosi 2012

Vuosi 2012 on tarkastelun alla, koska se oli työn alkaessa vuonna 2013 ensimmäinen vuosi, josta pystyi saamaan kokonaiskuvan. Vertailua varten on käyty läpi Opetus- ja kulttuuriministeriön budjetti- ja veikkausvoittovarojen käyttö kokonaisuudessaan taiteen ja kulttuurin osalta (momentti 29.80).

Tekijöiden mielestä olisi ollut mielenkiintoista vertailla myös kunnallisen rahoituksen jakaantumista, mutta sellaista materiaalia ei ole saatavissa.

Vertailussa tanssi-, näyttämö- ja säveltaide

Vertailuun otettiin mukaan tanssi-, näyttämö- ja säveltaide, koska ne olivat aloina mukana Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen -julkaisussa. Toisaalta alat valikoituivat mukaan siksi, että niiden parissa on tapahtunut kehitystä, joka voisi toimia positiivisena esikuvana kuvataiteelle.

Tekijät

Kaakon taiteen taidejohtaja **Anna Vilkuna** on toiminut taiteen kentällä eri tehtävissä liki 20 vuotta. Hän on työskennellyt mm. kuraattorina, valokuvakeskuksen johtajana ja kulttuuripolitiikan yksikössä koordinaattorina. Vilkuna on toiminut eri luottamustehtävissä: taiteen keskustuomikunnan jäsenenä, valokuvataidetoimikunnan ja mediataidejaoston puheenjohtajana ja tekemässä Päin näköä! Visuaalisten taiteiden taidepoliittista ohjelmaa.

Kuvataiteilija **Hannele Romppanen** on toiminut vapaana taiteilijana vuodesta 2000 lähtien. Aktiivisen näyttely- ja esitystoiminnan ohella hän on työskennellyt myös mm. Valokuvakeskus Perin toiminnanjohtajana sekä erinäisissä luottamustehtävissä taiteen kentällä, viimeksi MUU ry:n puheenjohtajana ja Suomen Taiteilijaseuran hallituksen jäsenenä (2011-2014).

KAAVIOIDEN SELITYKSET

Kaavio 1, sivu 3 Kokonaisrahoitus (2012) koostuu taiteelle osoitetuista veikkauvoittovaroista, taidelaitosten valtionosuuksista, työskentelyapurahoista ja muista budjettivaroista. Kokonaisrahoitus ei sisällä kansallisia laitoksia (Kansallisteatteri, RSO ja Kansallisooppera) eikä taiteen tiedotuskeskuksia. Kuvataiteen kokonaisrahoitus ei sisällä taidemuseoita, koska niiden valtionosuuksilla ei työllistetä taiteilijoita toisin kuin teattereiden ja orkesterin valtionosuuksilla.

Kaavio 2, sivu 5 Kyseessä on Opetus- ja kulttuuriministeriön momentin 29.80.52 alamomentit, jotka on osoitettu eri taiteenalojen edistämiseen. Tanssitaiteen edistämisarvoihin on otettu mukaan tanssin aluekeskukset, koska ne sisältyvät taiteen edistämisarvoihin myös elokuva- ja valokuvataiteessa. Vuonna 2010 kuvataiteen momentilta siirrettiin omaksi momentiksi ”Valtion julkisten rakennusten taidehankintoihin ja valtion taidekokoelman hoitoon” (29.80.52.15).

Kaavio 3, sivu 7 Taulukossa vertaillaan eri taiteenalojen kokonaistaiteilijamääriä sekä nk. vapaiden taiteilijoiden määriä. Käytännössä kuvataiteen ja kirjallisuuden kaikki taiteilijat ovat vapaita taiteilijoita, koska taiteenaloilla ei ole tarjolla taidesidonnaisia työpaikkoja. Kuvataiteilijoiden määrään ei kuulu tässä mm. mediataiteilijat eikä valokuvataiteilijat.

Kaavio 4, sivu 9 Kyseessä on mediaani konstruoiduista kokonaistuloista, joissa on mukana sekä veronalaiset tulot sekä verottomat apurahat. Ks. lisää Rensujeff, K. (2014) s.123-4.

Kaavio, 5 sivu 13 Vuonna 2014 saantiprosentti laski ja oli 7,5%. Tiedot on kerätty Taiteen edistämiskeskuksen sivuilta (TKT = Taiteen keskustoimikunta, nykyinen Taiteen edistämiskeskus).

Kaavio 6, sivu 15 Opetus- ja kulttuuriministeriön eri organisaatioille kohdennetut toiminta-avustukset (OKMn ja Taiteenkeskustoimikunnan kautta), harkinnanvaraiset avustukset (”OKM muu”) ja valtionosuudet.

Kaavio 7, sivu 19 Akola, Elisa (2007): Taiteilijaelämää työmarkkinoiden ehdoilla? Artikkelin perustuu Turun kauppakorkeakoulun tekemään tutkimukseen: Akola, Heinonen, Kovalainen, Pukkisen ja Österberg (2007) Yrittäjyyden ja palkkatyön rajapinnalla? Työn ja toimeentulon rakentuminen eri ammateissa 2000-luvun Suomessa.

VIITTEET

- 1 Rensujeff, K. (2003) s.73-74; Rensujeff, K. (2014) mm. s. 143, 171.
- 2 Sorjonen, H. & Ruusuvirta, M. (2013), s. 16.
- 3 Kulttuuritilasto 2013 (2014). s. 221 ja Toimintamalli luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden kehittämiseksi (2011).
- 4 Akola, E. et al (2007), s. 93.
- 5 Päin näköä! (2009), s. 21.
- 6 Kuvaston tasekirja (2012) ja taloushallinto (sposti 22.10.2013). Vuonna 2015 Kuvasto jakaa ensimmäistä kertaa lainauskorvausapurahoja kuvataiteilijoille, yhteensä 14 000 €. Kuvaston näyttelykorvaus ei kata muiden kuin taiteilijan omistuksessa olevien teosten esittämisen. Korvaus ei myöskään kata näyttelyitä, joissa taiteilija on itse järjestäjä.
- 7 Päin näköä! (2009), s. 22-23.
- 8 Suomalaisten näkemys kulttuurista (2013), s. 8.
- 9 Kuvataiteen edistämisarvoista on avustettu Vapaata taidekoulua, Taidekoulu Maata, Kemin taidekoulua ja Nordiska Konstskolorna. Lisäksi suuri tuen saaja on Helsingin Taidehallin Säätiö.
- 10 Vuonna 2014 keskiarvo oli 6700 €.
- 11 Lapin Taiteilijaseuran toiminnasta: www.lapintateilijaseura.fi
Kaakon taiteen toiminnasta: www.kaakontaide.fi
- 12 Sorjonen, H. (2013); Tanssin aluekeskustoiminta (2004).
Tanssin aluekeskustoiminta vuosina 2005-2009 (2010).
- 13 Rikkinen, A. ja Malmström, T. (2014).

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Akola, Elisa (2007): Taiteilijaelämää työmarkkinoiden ehdoilla? Kuvataiteilijat palkansaajina, yrittäjinä ja taiteentekijöinä. www.artists.fi
- Akola, Heinonen, Kovalainen, Pukkinen ja Österberg (2007): Yrittäjyyden ja palkkatyön rajapinnalla? Työn ja toimeentulon rakentuminen eri ammateissa 2000-luvun Suomessa. Työpoliittinen tutkimus. www.mol.fi
- Cronberg, Tarja (2010): Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo. Selvittäjä Tarja Cronbergin raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuitioita ja selvityksiä 2010: 6. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Herranen, Kaisa, Houni, Pia & Karttunen, Sari (2013): ”Pitäisi laajentaa työalaansa”. Kuvataiteilijan ammattirooli ja osaamistarpeet tulevaisuuden työelämässä. Cupore.
- Houni, Pia & Ansio, Heli (toim.) (2013): Taiteilijan työ. Taiteilijan hyvinvointi taide-työn muutoksessa. Työterveyslaitos.
- Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja (2014). TNS Gallup Oy. www.prosenttiperiaate.fi
- Karhunen, Paula (2013): Taidetoimikuntien myöntämä tuki 2012. Taiteen edistämiskeskus. www.taike.fi
- (2011) Taidetoimikuntien myöntämä tuki 2010. Tilastotiedote 1/2011. Tutkimusyksikkö, Taiteen keskustoimikunta.
- Kulttuuritilasto 2011 (2012). Kulttuuri ja viestintä 2012, Tilastokeskus. www.stat.fi
- Kulttuuritilasto 2013 (2014). Kulttuuri ja viestintä 2014, Tilastokeskus. www.stat.fi
- Kuvaston tasekirja 2012.
- Loisa, Raija-Leena (2010): Rajoista mahdollisuuksiin. Luovan työn asema ja kerannaisvaikutukset maakunnallisella alueella. Luovuuden barometri -tutkimushankkeen loppuraportti. Cuporen verkkojulkaisuja 5.
- Luova raha. Näkökulmia luovien alojen rahoitukseen. Työ- ja elinkeinoministeriö, Luovan talouden strateginen hanke, Hermia Oy:n julkaisuja. www.tem.fi
- Museotilasto 2012 (2013). Museovirasto. www.museotilasto.fi
- Oinaala, Anu & Ruokolainen, Vilja (2013): Vapaan kentän jäljillä. Tutkimus teatterin, tanssin, sirkuksen sekä performanssi- ja esitystaiteen vapaasta kentästä. Cuporen verkkojulkaisuja 20.
- OKM: liite käyttösuunnitelmapäätökseen 2012, Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen tukemiseen.
- : Osaston määrärahojen käyttö 2012, OKM taideyksikkö, (taulukko).
- : Osaston määrärahan 29.80.55 käyttö 2010, OKM taideyksikkö, (taulukko).
- : OKMn taideyksikkö budjettivarat, 2012 (taulukko).
- : myöntöpäätöksiä vuodelle 2012 ja 2013.
- Piekkola, Hannu & Suojanen, Otto & Vainio, Arttu (2013): Museoiden taloudellinen vaikuttavuus. Vaasan yliopisto, Levón-instituutin julkaisuja 139.
- Päin näköä! Visuaalisten alojen taidepoliittinen ohjelma (2009). Opetusministeriön julkaisuja 2009:53.
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011 (2011). Valtioneuvoston kanslia. www.valtioneuvosto.fi
- Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007 (2007)
- Rautiainen, Pauli (2008): Suomalainen taiteilijatuki. Valtion suora ja välillinen taiteilijatuki taidetoimikuntien perustamisesta tähän päivään. Taiteen keskustoimikunta – tutkimusyksikön julkaisuja no 34.
- (2012): Kuvataiteilijan oikeudellinen asema. Ammattimaista taiteellista toimintaa rajoittava ja edistävä oikeussäätely. Acta Universitatis Tamperensis 1758.
- Rensujeff, Kaija (2003): Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja no27.
- (2014): Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus. Taiteen edistämiskeskus. www.taike.fi
- Rikkinen, Anna & Malmström, Tatu (2014): Taiteen markkinatutkimus. Raportti kuvataiteen ja taidekäsityön markkinoista Suomessa 2014. Teollisuustaiteen Liitto Ornamo. www.ornamo.fi
- Sorjonen, Hilppa (2013): Tanssiryhmien ja -tuotantokeskusten valtionosuuslisäys 2008–2010: vaikutus talouteen ja toimintaan. Cuporen verkkojulkaisuja 21.
- Sorjonen, Hilppa & Ruusuvirta, Minna (2013): Teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuusudistus 2008–2010: vaikutus laitosten talouteen ja toimintaan. Cuporen verkkojulkaisuja 18.
- Suomalaisten näkemys kulttuurista 2013 (2013), Suomen Kulttuurirahasto. www.skr.fi
- Suomen Sinfoniaorkesterit ry, Vuosikertomus 2012 (2013), Tietoja ja tilastoja jäsenorkestereiden toiminnasta 2012. www.sinfoniaorkesterit.fi.
- Taidetta arkeen (2013). Ehdotus valtion keinoiksi edistää prosenttiperiaatetta osana julkista rakentamista. Täydentävät taustaselvitykset, artikkelit ja seminaarit. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:5.
- Tanssin aluekeskustoiminta vuosina 2005–2009 (2010). Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuitioita ja selvityksiä 2010:7.
- Tanssin aluekeskustoiminta (2004). Opetusministeriön työryhmämuitioita ja selvityksiä 2004:16.
- Teatteritilastot 2012 (2013). TINFO - Teatterin tiedotuskeskus. www.tinfo.fi
- TKT/TAIKE, myöntöpäätöksiä vuosilta 2010-2014. www.taike.fi
- Toimintamalli luovan talouden ja kulttuuriryrittäjyyden kehittämiseksi (2011). Luovan talouden ja kulttuuriryrittäjyyden tulevaisuustyöryhmä. www.tem.fi
- Valtion taideteostoitimikunta toimintakertomus 2012. www.suomenkansallissalleria.fi
- Valtion talousarvioesitykset vuosilta 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012; asiakirjayhdistelmät. www.vm.budjetti.fi
- Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen (2011). Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuitioita ja selvityksiä 2011:14.

Miten taiteen eurot osittuvat? Elättääkö kuvataide?

Taiteilija tahtoo elää työllään -julkaisun perustaksi on tehty aiemmin tekemätöntä: Lajiteltu ja vertailtu senttitolkulla Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntöjä yhden vuoden ajalta. Tarkasteltu ja vertailtu näkyväksi miten budjetti- ja veikkausvoittoaerot jakaantuvat eri taiteenaloille, suoraan taiteilijatukeen ja rakenteisiin.

Into vertailuun syntyi halusta tietää, mikä todella on kuvataiteen asema valtion rahoituksessa. Kun kuvataiteen asema valkeni, kumpusi tahto selvittää, mikä tai mitkä tekijät erottavat sen muista taiteista. Ja voisiko asialle tehdä jotain? – *Taiteilija tahtoo elää työllään* tarjoilee myös ratkaisuja.

